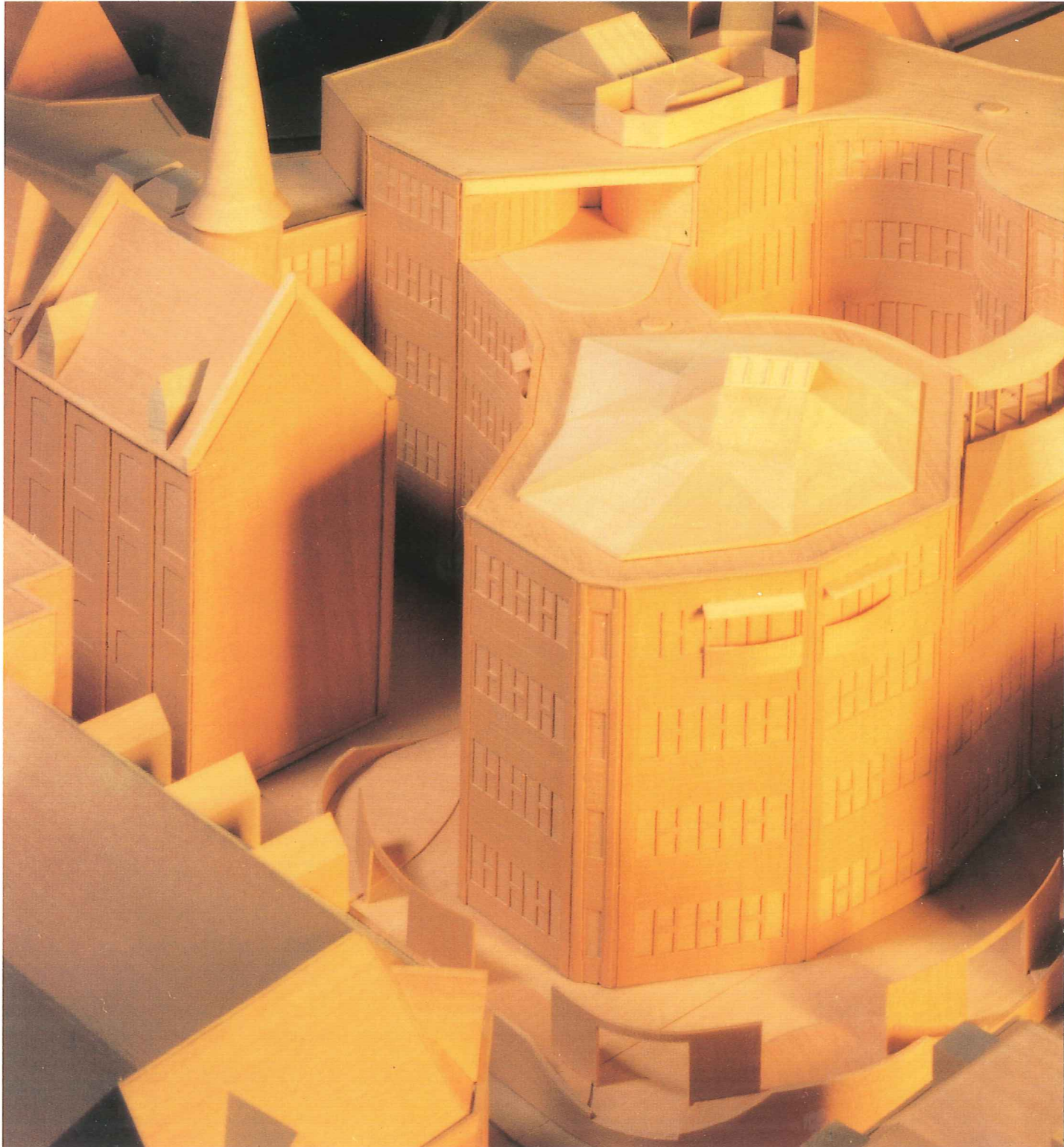

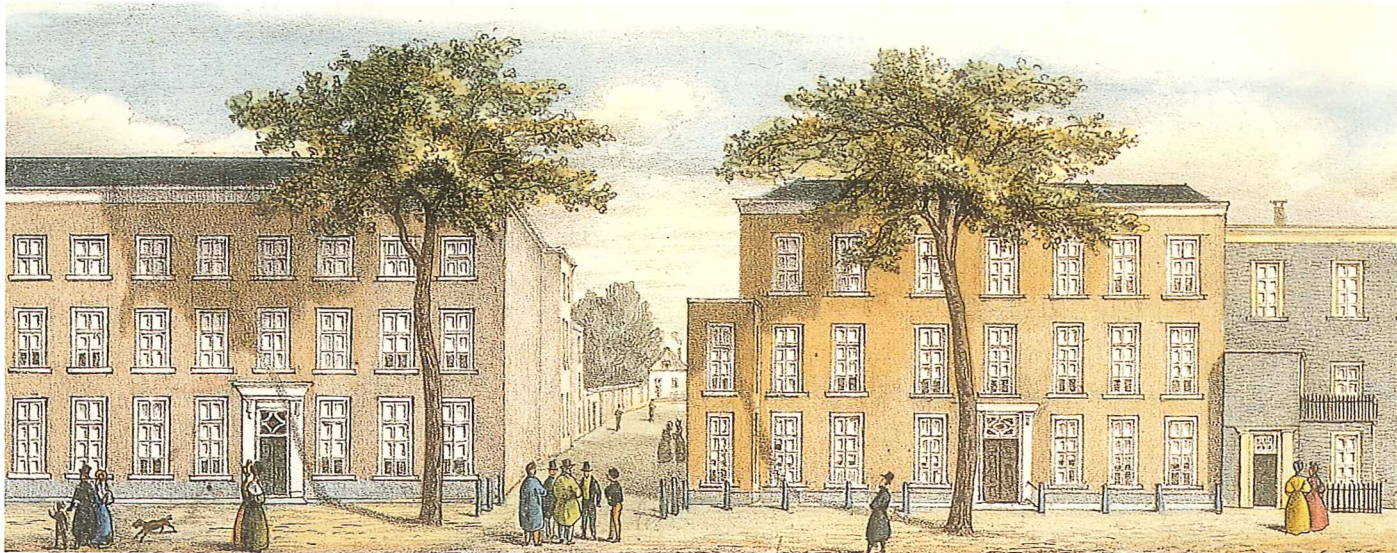

P.O.

Algemene Rekenkamer

Eigentijds ontwerp op historische lokatie

Inleiding

Het monumentale pand van de Algemene Rekenkamer aan het Lange Voorhout in Den Haag wordt gerenoveerd en op het achterterrein zal nieuwbouw verrijzen, beide naar ontwerp van Aldo van Eyck. Daartoe is de bebouwing op de hoek van de Kazernestraat en de Kleine Kazernestraat in het najaar van 1994 gesloopt.

De medewerkers van de centrale vestiging van de Rekenkamer zijn tijdelijk verhuisd naar de Parkstraat.

Naar verwachting zullen zij in het voorjaar van 1997 hun nieuwe centrale huisvesting kunnen betrekken.

De Rijksgebouwendienst Directie 's-Gravenhage en omstreken voert het projectmanagement voor de renovatie en nieuwbouw.

Een historische lokatie

In 1404 stichtte de Dominicaner orde een klooster op de hoek van de Parkstraat en het Lange Voorhout. De Kloosterkerk is daarvan een overblijfsel.

Na de reformatie van 1572 namen de Staten van Holland het complex in beslag en verkochten de grond in diverse kavels aan particulieren. De grond heeft in de loop der tijd verschillende bestemmingen gehad. Zo heeft er een kanonnengieterij gezeten, een manege van de stadhouder en is er een Magazijn

van Geneesmiddelen der Armee gevestigd geweest.

Raadpensionaris Anthonie Duyck voegde in 1603 twee aan het einde van de zestiende eeuw gebouwde woonhuizen samen en zo ontstond het pand aan het Lange Voorhout 8. Rond 1800 verwierf de Staat het pand. Na een ingrijpende verbouwing in de jaren zestig van de vorige eeuw werd de Algemene Rekenkamer in 1867 de enige gebruiker. Sindsdien is de huisvesting van de

Algemene Rekenkamer diverse malen uitgebreid en aangepast. Eén van die uitbreidingen is het uit 1884 daterende 'Grootboekgebouw' met torentje van Rijksbouwmeester Cornelis H. Peters. Rond de eeuwwisseling is op een aantal bouwdelen nog een extra verdieping gezet. In de jaren tachtig laat de Rekenkamer weten dat "de verschillende, slecht op elkaar aansluitende, gebrekkige geoutilleerde, ouderwetse gebouwen" haar taakuitoefening in de weg staan.

Plattegrond getekend door Aldo van Eyck, met de grondvorm voor de nieuwe Rekenkamer.

Gravure van het Voorhout

De Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer heeft als doel het functioneren van Het Rijk en de daarmee verbonden organen te toetsen en te verbeteren.

De Rekenkamer bestaat uit een College van drie personen en een ambtelijk apparaat met aan het hoofd daarvan een secretaris. Het College en de secretaris zijn centraal gehuisvest.

De drie onderzoeksdirecties, waarbij de onderzoeks-bureaus organisatorisch zijn ondergebracht, zijn met hun staf eveneens centraal gehuisvest.

Ook de directie Ondersteuning met de afdelingen Beleidsontwikkeling, Personeelsmanagement, Interne Dienstverlening, Bestuurlijke en Juridische Zaken en de afdeling Redactie en Voorlichting is centraal gehuisvest.

Een deel van de onderzoekwerkzaamheden vindt centraal plaats. Soms zijn ze van specialistische aard zoals informatiseringsonderzoek, soms zijn ze departements-overstijgend of zelfs rijksbreed (bijvoorbeeld het onderzoek naar het financieel beheer van het rijk), soms hebben ze weinig of geen aanrakingspunten met afzonderlijke departementen (bijvoorbeeld onderzoek op het terrein van de sociale zekerheid). De desbetreffende gespecialiseerde onderzoekers zijn ondergebracht in bureaus die in de centrale vestiging gehuisvest zijn. Ook worden er vaak projectteams voor kortstondige speciale opdrachten samengesteld uit ambtenaren van verschillende bureaus die dan hun werkplek vinden in de centrale vestiging.

De onderzoekwerkzaamheden vinden verder plaats op de verschillende departementen.

De desbetreffende ambtenaren hebben in principe hun werkplek in op het departement gevestigde controlebureaus. Er is daarnaast een regionaal bureau in Heerlen.

Binnen een professionele organisatie als de Rekenkamer verlopen niet alle processen langs hiërarchische lijnen maar ligt de nadruk op het samenwerken van professionals vanuit hun eigen disciplines en verantwoordelijkheden. Dat stelt

hoge eisen aan de onderlinge communicatie, zowel formeel als informeel. Er is daarom meer dan gebruikelijk behoefte aan vergaderen en cursusfaciliteiten, te meer omdat ze niet alleen de centraal gehuisveste medewerkers maar de gehele Rekenkamergemeenschap ten dienste staan. Maar ook moet het gebouw veel mogelijkheden bieden voor informele communicatie.

Vrouwenfiguurtje van witbakkende klei en versierd met gekleurd tinglazuur. Het poppetje is zo'n tien centimeter hoog. Afkomstig uit een beerput aan de achterzijde van de voormalige zijvleugel van het klooster. Datering in de tweede helft van de 17e en het begin van de 18e eeuw. (foto: P. van Vosterhout - Gemeente Den Haag)

Situatie

De centrale huisvesting bestaat uit het gerenoveerde monumentale voorgebouw aan het Lange Voorhout, met aansluitend nieuwbouw op het achterterrein. Van de oudbouw is verder het Grootboekgebouw met het torentje aan de Kleine Kazernestraat bewaard. De entree aan het Lange Voorhout 8 blijft gehandhaafd, maar de dagelijkse ingang komt te liggen tussen de nieuwbouw en de oudbouw en is bereikbaar via het poortje naast het Pagehuis.

De nieuwbouw loopt trapsgewijs af van vier verdiepingen naar twee tot drie verdiepingen aan de Kazernestraat.

Het gebouw wordt omzoomd door een tuin, waardoor veel licht zal vallen in de omliggende straten.

Exterieur van het pand aan het Lange Voorhout 8 (Foto: Levien Willemsse)

De architect

Het Amsterdamse architectenbureau Aldo en Hannie van Eyck heeft in opdracht van de Rijksgebouwendienst het ontwerp gemaakt voor de nieuwbouw en renovatie.

Het is de eerste keer dat het vermaarde architectenbureau voor de Rijksgebouwendienst werkt.

Aldo van Eyck (1918) kreeg zijn opleiding in Den Haag en Zürich. In 1943 trouwde hij met Hannie van Roojen. Aldo van Eyck begon zijn loopbaan als architect in 1946 bij de gemeente Amsterdam. In 1951 vestigde hij zich als zelfstandig architect. Hij zwierf over de hele wereld als gastdocent en hoogleraar (ondermeer in Harvard, Cambridge, Singapore, Zürich en Delft). Daarnaast was hij lid van de 8 en Opbouw, Nederlands gedelegeerde CIAM, participant COBRA, medeoprichter Team-10 en redacteur van Forum. In 1994 kregen Aldo en Hannie van Eyck de BNA-kubus uitgereikt, de jaarlijkse onderscheiding van de Bond van Nederlandse Architecten.

Aldo van Eyck is tevens benoemd tot erelid van de bond. Onlangs is van Eyck in het weekblad Vrij Nederland door zijn collega's aangewezen als 'de beste in zijn vak'.

Aldo en Hannie van Eyck realiseerden onder meer het Hubertus Huis in Amsterdam (1987), de gebouwen voor ESTEC in Noordwijk (1989), een Molukse kerk in Deventer (1992) en een kantoorgebouw (Tripolis) in Amsterdam (1994).

Het gebouw *

Het nieuwe kantoorgebouw voor de Rekenkamer is verscholen achter het oude gerenoveerde gebouw aan het Lange Voorhout, maar dat is voor Van Eyck niet echt een teleurstelling. "Toen ik door het poortje naast de Kloosterkerk liep wist ik meteen dat hier een bijzonder gebouw moest komen; iets feeërieks, dat aangenaam verrast". Van Eyck ontwierp voor de Rekenkamer een gebouw met een zogeheten 'vrije vorm'. Het is een soort driehoek met naar binnen gebogen wanden en ronde hoeken. Op één plaats is het nieuwe kantoor met een doorgang verbonden met het oude gebouw. In de 'hals', zoals van Eyck de verbinding noemt, bevindt zich de nieuwe hoofdingang die bereikbaar is via het poortje aan het Voorhout en vanuit de Kazernestraat. Onzichtbaar geleidelijk heeft Van Eyck de overgang van de stijlkamers aan de voorkant van het oude gebouw via het monumentale trappenhuis en de 'hals' naar het nieuwe pand vormgegeven. Bestaande buitenmuren zijn daarbij binnenmuren geworden.

Van Eyck ziet het bouwterrein als een eiland. Het gebouw is omringd door een tuin en gecomponeerd naar wat er tegenover ligt: de huizen aan de Kazernestraat en de Kleine Kazernestraat en het koor van de Kloosterkerk, dat helemaal vrij komt te liggen aan een semi-openbare wandelroute. De gevels van de nieuwbouw bestaan uit gekleurde keramische tegels met houten

kozijnen. Het kleurenpatroon is ontstaan in samenwerking met kunstenaar Jaap Hillenius.

Van Eyck ontwierp zijn gebouw tegelijkertijd ook van binnenuit. "Ik ben op bezoek gegaan bij de Algemene Rekenkamer om te kijken wat daar nu voor mensen werken. Dat interesseert mij. Je moet rekening houden met de mensen, want die zitten toch een groot deel van hun leven in dat kantoor. Daarom moet je een gebouw humaniseren, een milieu scheppen waarin mensen goed kunnen werken.

De mensen van de Rekenkamer vormen een intelligent en homogeen groepje, een soort familie. Daarom heb ik het kantoor ontworpen dat veel contact mogelijk maakt". In het hart van de nieuwbouw liggen de bibliotheek en het archief, aan de buitengevels kantoor kamers en op de derde verdieping het bedrijfsrestaurant. Er is vrijwel geen kamer hetzelfde als een andere, er zijn vrijwel geen rechte gangen, iedere kamer heeft een ander uitzicht en er zijn verrassende doorkijkjes naar buiten die door 'french windows' worden afgesloten. Niemand hoeft de straat op om buiten te zijn: er zijn maar liefst vier dakterrassen.

De informele communicatie wordt bevorderd door het ruim en goed geoutilleerde bedrijfsrestaurant, door veel koffiehoecken die noden tot een praatje en door in het gehele gebouw verspreid gesitueerde

spreek- en vergaderruimtes.
'Contacttrappen' vergemakkelijken het verkeer tussen de verdiepingen.

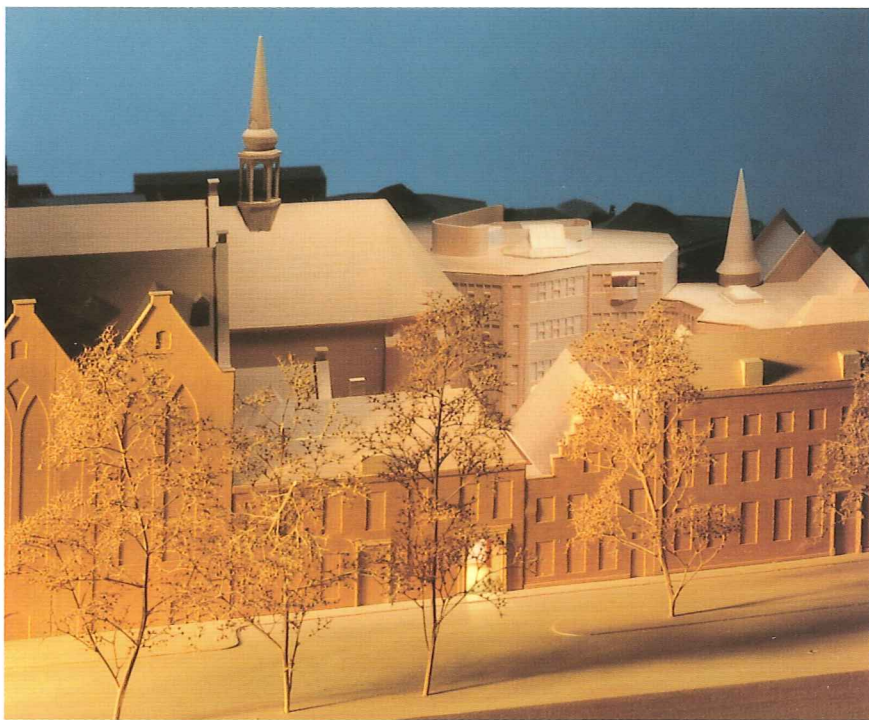
** tekst voor een deel ontleend aan een interview van Herman Rosenberg met Aldo van Eyck, Haagse Courant, 2 januari 1993*

Constructie

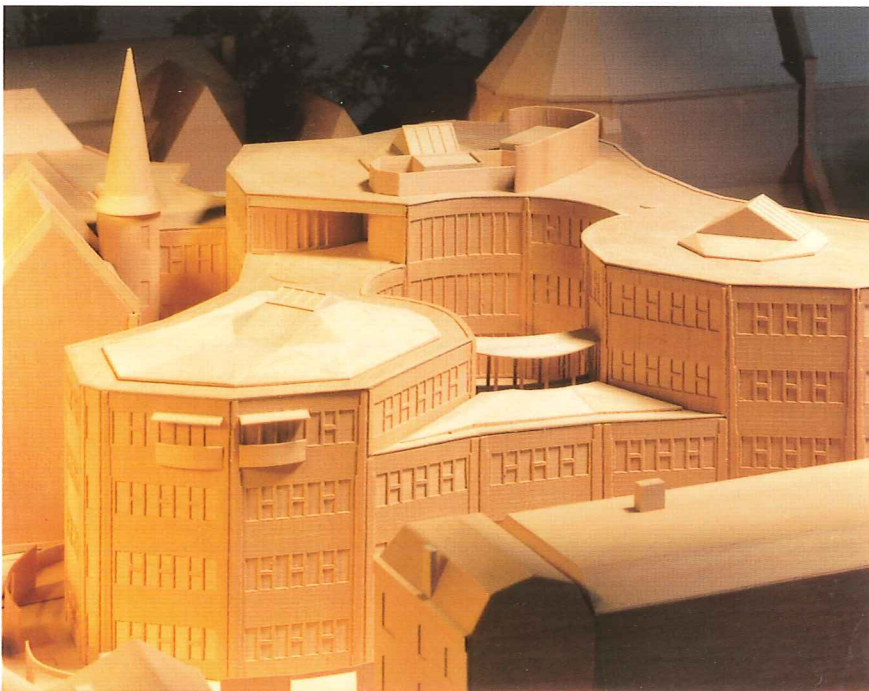
De nieuwbouw vindt plaats in een gebied van oude strandwallen en geulen. Er is een fors hoogteverschil tussen Voorhout en Kazernestraat. De ondergrondse parkeergarage (voor 21 auto's en 75 fietsen) blijft

boven het grondwaterniveau, alleen de liftkoker ligt dieper. Van Eyck heeft een gebouw ontworpen dat langs de grenzen van het mogelijke loopt. De gebogen vorm maakt dat er steeds een andere afstand is tussen buitengevels en draagkolommen. Bovendien moet een draagbalk op minstens drie punten steunen. Bij een rechthoekig gebouw is dat allemaal veel eenvoudiger.

Het historische gebouw aan het Voorhout bleek over het algemeen goed geconserveerd.

Foto's van het extérieur van de nieuwbouw Algemene Rekenkamer, waarin de vrije vormen van Aldo van Eyck duidelijk herkenbaar zijn.

Foto's: Oerlemens van Reeken Studio - Rijswijk - Robert Oerlemens)

De belangrijkste ingreep is dat op de eerste verdieping aan de voorzijde de historische, achttiende-eeuwse situatie hersteld zal worden. Vroeger waren er drie gelijkwaardige kamers en die komen weer terug.

Eén van de bijzonderheden van het project is de complexe aansluiting tussen het oude en het nieuwe deel van het gebouw. Van de bestaande situatie waren geen gedetailleerde tekeningen voorhanden. Er is daarom in de uitwerking van het ontwerp een afwijking van tien tot vijftien centimeter ingecalculleerd.

Milieu

Reeds in de zomer van 1993 werd bekend dat de bodem verontreinigd was met zware metalen: koper, lood en zink. Na de sloop van de oude panden aan de Kazernestraat bleek deze verontreiniging ernstiger dan in eerste instantie was gemeten. Inmiddels is gebleken dat de vervuiling tot drie meter diep zit. Zij is mogelijk een erfenis van de kanonnengieterij die tijdens de tachtigjarige oorlog in en om de Kloosterkerk gevestigd was. Voor de schoonmaakkosten van in totaal f 600.000 heeft het ministerie van VROM extra geld ter beschikking gesteld.

De thermische isolatie van het nieuwe gebouw voldoet aan de eisen van het Nationaal Milieubeleidsplan en draagt daarmee bij aan het terugdringen van het energieverbruik. Het prettige van het gebouw is overigens dat de gebruiker zelf veel invloed heeft op het klimaat en niet afhankelijk is van allerlei centraal gestuurde installaties. De verwarmings-elementen en de zonwering zijn individueel te bedienen en wanneer het warm is kan de gebruiker gewoon een raam open zetten. Verder wordt gebruik gemaakt van energiezuinige HF-lichtarmaturen. De plafonds in de kantoorruimte komen los van de wanden te hangen. Hierdoor kan de lucht in de kamers in contact komen met de betonconstructie van het gebouw. 's Zomers wordt het gebouw 's nachts bij een lagere buitentemperatuur extra geventileerd met koele buitenlucht. Net als in een kerk, waar de grote bouwmasa zorgt voor afkoeling, worden zo grote temperatuurfuctuaties voorkomen. Een algemene koelinstallatie is daarom niet nodig, hetgeen ook goed is voor het milieu.

Sloop en archeologisch onderzoek

Voordat de sloop begon heeft een bouwhistoricus in opdracht van de gemeente Den Haag een oude muur in het voormalige gebouw Kazernestraat 3 onderzocht.

Het bleek een vijftiende eeuwse kloostermuur te zijn, die ooit de buitenmuur was van de refter (eetzaal) van de monniken.

De muur staat op een plaats waar nu een nieuw binnenterreintje is gepland.

Het plan bestaat om de kloostermuur in te passen in de nieuw bebouwde omgeving. Daarvoor moeten de vele pleisterlagen, in de loop der eeuwen aan de buitenkant aangebracht, worden verwijderd, zodat de oude baksteen weer zichtbaar wordt. Daarnaast moeten de oude vensters en de poort weer opengemaakt worden.

De financiering van de restauratie moet nog geregeld worden.

Na de sloop heeft de dienst Stadsbeheer van de gemeente Den Haag archeologisch onderzoek

verricht. Doel van de dienst was om de bodemresten zo goed mogelijk in kaart te brengen en te documenteren, voordat ze noodzakelijkerwijs verdwijnen. Behalve dat de resten van funderingen en muren en de loop van greppels in kaart is gebracht, is een groot aantal interessante vondsten gedaan.

Uit de kloosterperiode zijn onder meer aardewerken drinkkannetjes gevonden, afkomstig uit Duitsland. Verder is er een prachtige groene fles uit de zeventiende eeuw opgegraven, een grote collectie roemers en drinkglazen, een porcelijnen bord en drie zogenoemde grappen (kookpotten) uit respectievelijk de 15e, 16e en 17e eeuw. Ook zijn menselijke resten gevonden.

De dienst vond ook een voormalige beerkelder die waarschijnlijk onder het slaapvertrek van Anthonie Duyck heeft gezeten. Daarin zijn nog meer voorwerpen gevonden: parfumflesjes, lakzegels, zalfpotten, pijpjes en een zeventiende eeuwse aansteker (testje).

Namen en getallen

Architect: Architectenbureau Aldo en Hannie van Eyck

Adviseurs: Architecten- en ingenieursbureau Saarberg, Van der Scheer en partners, Haarlem (bouwkunde); bureau Adviesbureau D3BN, Amsterdam (constructie); Deerns Raadgevende Ingenieurs BV, Rijswijk (installaties); K. van de Ende, Den Haag (restauratie)

Opdrachtgever: Rijksgebouwendienst

Projectmanagement Rgd: W. Lentz

Gebruiker: Algemene Rekenkamer

Aannemer: Van Hoorn BV, Capelle aan de IJssel

Archeologie: afdeling Archeologie van de dienst Stadsbeheer van de gemeente Den Haag

Kunstenaar: J. Hillenius

Bruto vloeroppervlakte: 8091 m²

Investeringskosten Rgd: circa f 28 miljoen (inclusief tijdelijke huisvesting en grondsanering)

Kosten gebruiker: circa f 5 miljoen

Aantal werkplekken: 248 (waarvan 10 werkplekken worden gebruikt voor extra cursus- en vergaderfaciliteiten voor de buitenbureaus)

Begin bouw: mei 1995

Oplevering: december 1996

Publikatie van:

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Centrale Directie Voorlichting en Externe Betrekkingen
Rijnstraat 8, 2515 XP Den Haag

VROM 95274/h/7-95
8840/138